बालमोदिनी

अहो, प्रशंसायाम् अरुचिः !!

◆ (सं) श्रीधरदत्त फडके

अहल्याबायीहोल्कर दानशीला परोपकारिणी च । तस्याः शासनकाले प्रजाः सन्तृप्ताः आसन् । प्रजाः पुत्रवत् पालयति स्म सा ।

कदाचित् तस्याः राज्ये स्थिताः विद्वांसः कवयः सम्भूय एकं महाकाव्यं रचितवन्तः, यत्र च राज्ञ्याः भूरिप्रशंसा कृता आसीत् । विदुषां चिन्तनम् आसीत् यत् एतस्य श्रवणात् सन्तुष्टा राज्ञी अस्मभ्यं सर्वेभ्यः प्रभूतं धनं दद्यात् इति ।

एकदा ते राजास्थानं गत्वा राज्ञ्याः पुरतः काव्यस्य कांश्चन श्लोकान् पठितवन्तः । वस्तुतः ते श्लोकाः उत्कृष्टाः एव आसन्, काव्यगुणैः विभूषिताश्च आसन् । अतः आस्थानस्थाः विद्वांसः साधुवादम् उक्तवन्तः । सभासदश्च करताडनेन हर्षं प्रकटितवन्तः ।

किन्तु राज्ञ्याः मुखे हर्षचिह्नं किमपि न दृष्टम् । तस्याः मुखं गम्भीरम् आसीत् । क्षणं विरम्य सा अवदत् - ''पण्डितवर्याः । भवतां कवितारचनासामर्थ्यम् अपूर्वम् एव । तद्विषये अहं नितरां सन्तुष्टा अस्मि । किन्तु काव्यरचनायै यत् वस्तु स्वीकृतं तत्र अस्ति मम असन्तोषः । अहं तु काचित् सामान्या स्त्री । योग्येन क्रमेण प्रजानां पालनं मम धर्मः । स च धर्मः मया पाल्यते । एतदतिरिच्य न किमपि वैशिष्ट्यम् अस्ति मयि । एतादृश्याः मम प्रशंसया किम् ? यदि भवन्तः भगवतः गुणान् स्तुवन्तः काव्यं रचितवन्तः स्युः तर्हि सा कृतिः अमरा अभविष्यत् । तस्याः पठनात् प्रजासु भगवद्भक्तिः प्रवृद्धा अभविष्यत् । प्रजाभिः पुण्यं प्राप्तम् अभविष्यत् । भवतां प्रयत्नः च सार्थकः अभविष्यत् ।''

पण्डिताः प्रतिवचनं किमपि अवदन्तः शिरः अवनमय्य स्थितवन्तः । राज्ञी प्रधानमन्त्रिणम् उद्दिश्य अवदत् - ''एतेभ्यः कविभ्यः यथोचितम् उपायनं दीयताम् । एतेषां परिश्रमः पुरस्कारणीयः एव मया ।''

प्रधानमन्त्री सर्वेभ्यः पण्डितेभ्यः सुवर्णमुद्राः अयच्छत् । ततः राज्ञी आज्ञापितवती - ''काव्यग्रन्थः क्षिप्यताम् ।''

राज्ञ्याः एतम् आदेशं श्रुत्वा सभासदः सर्वे आश्चर्येण स्तब्धाः । प्रशंसायां तस्याः अरुचिं दृष्ट्वा ते तां मनसा अभिनन्दितवन्तः ।